

YUGOSLAVYA DERS KİTAPLARINDA KARACAOĞLAN

Altay Suroy Receboğlu

Türk halk edebiyatının büyük şairlerinden biri olan Karacaoğlan Yugoslavya Türklerinin bildiği ve saygıyla andığı bir kişidir. Karacaoğlan Yugoslavya'da hayatı, sanatı ve eserleriyle Türkçe yayımlanan gazete, dergi, radyo ve televizyon yayınlarında tanıtılıp yaşatılmaktadır. Türk kùltür ve güzel sanatlar derneklerini hazırladıktan müzik programlarında, özellikle bağlama - saz takımlarının programlarında Karacaoğlan'm eserleri de icra edilmektedir.

Yugoslavya'nın Makedonya Cumhuriyetinde 1944 yılında ve Kosova Özerk Bölgesinde 1951 yılında Türkçe eğitim için ilkokulların, orta okulların ve liselerin açılmasıyla Türk halk ve Türk çağdaş edebiyatının ünlü şairleri ve yazarları arasında Karacaoğlan'da bu okulların ders plan ve programına alınmış ve dolayısıyla öğrencilere okutulmaktadır. Böylesine Türkçe okuyan her çocuk öteki Türk yazarı ve şairi arasında Karacaoğlan'ı da okulda okuyup, hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi edinmektedir.

46 yıllık Türkçe öğrenim döneminde eğitim ve öğretim, plan ve programları bir kaç defa değişmiştir. Yeni öğrenim programlarına göre yeni ders plan ve programları uygulanmış, bu programlara göre ders kitapları hazırlanmıştır. Ders plan ve programına uymayan kitaplar kullanımdan çekilmiştir. Ama Karacaoğlan hiçbir zaman ders programlarından çıkarılmamıştır, ders kitaplarında yer almıştır. Çünkü, Karacaoğlan eserlerinde hep aşkı konu eden, güzellikleri dile getiren, kötülükleri yeren, halk Türkçesiyle yazan, bütün insanlığı seven bir şairdir.

Karacaoğlanın Belgrad'lı olduğunu ileri süren Radloff'un (1) görüşü, O'nun Belgrad'tan (2), Tuna boylarından ve Avusturya savaşlarından bahsettiğine göre Rumeli'ye de gelmiş olduğunu ileri sürülen görüşler, Karacaoğlan'ın Yugoslavya ders kitaplarında yer almasına neden değildir. Karacaoğlan bilimsel araştırmaların tesbit ettiği kişiliğiyle, sanatıyla ve fel-sefesıyla tanıtılmaktadır. Alman dağlarından, Belgrad'tan söz

etmesi, şiirlerinde "Geçerim Tuna'nın seli isen de" (3), "Tuna'nın kalesi benim hisarım" (4) veya "Gözyaşıyla doldurdular Tuna'yı" (5) diyerek oralara kadar gittiğini kanıtlayabilecek birer delil olabilir ancak. Çünkü Karacaoğlan'ın Anadolu'da yetişmiş bir şair olduğunu kanıtlayabilecek çok sayıda şiiri vardır. Bir koşmasında şöyle der :

"Dilber nerde doğmuş, nerde illeri
Ermeni mi, yoksa Rum mu dilleri" (6)

Bu dizelerden Karacaoğlan'ın Ermeni ve Rum dilleriyle temasa gelmediğini ve bu yüzden bu diller arasında ayrımı yapamadığını öğreniyoruz. Rumeli'de (Belgrad'ta) doğan ve yetişen biri bu iki dil arasında ayrımı yapabilir.

Karacaoğlan'ın Yugoslavya ders kitaplarına alınmasının tek nedeni O'nun Türk halk edebiyatının en ünlü, en güçlü saz şairi olmasıdır, şiirlerini an ve duru Türkçe yazdığı için söyleyişinin anlaşılır olması ve şiiri halk tarafından, özellikle öğrenciler tarafından çabukça ezberlenebilmesi de bir önceliklidir.

Yugoslavya'nın Makedonya Cumhuriyetinde ve Sırbistan Cumhuriyeti dahilinde bulunan Kosova Özerk Bölgesinde yaşayan Türkler için İkinci Dünya Savaşından hemen sonra (Batı Makedonya ile Kosova Özerk Bölgesinde 1951 yılında) açılan Türk okullarında uygulanan eğitim ve ders programlarına göre "Türkçe", "Anadili", "Dilbilgisi" veya "Edebiyat" olarak adlandırılan derslerde Türk halk edebiyatı okunmaktadır. Dolayısıyla İslamıktan önceki Türk edebiyatı, İslam uygarlığında Türk edebiyatı ve çağdaş Türk edebiyatı okunmaktadır. Hazırlanan ders programlarına göre, kişiliği ve eserleriyle ün kazanmış yazarlar ve şairler programa alınmış, hayatları ve eserleri hakkında öğrencilere dersler verilmektedir.

Karacaoğlan 8 yıllık (ilk ve orta) okulların ders plan ve programlarına alınmışsa da ders kitaplarında şair için gereken yer verilmemiştir. Karacaoğlan doğrudan doğruya çocuklar için şiir söylememiş olabilir, ama çocuk psikolojisine uygun olan eğitici şiirleri vardır. Ders kitaplarını hazırlayan kurullar ve mühelifler bunun farkında olamamışlardır belki.

Karacaoğian bir koşmasında der ki :

"Tedbirle görölür dünyanın işi" (7)

Bu, özellikle 8 - 16 yaş arası çocukların öğrenmesi - bilmesi gereken bir gerçektir. Bu Karacaoğlan'ın özğün bir görüşüdür.

Başka bir koşmasında şöyie der Karacaoğian:

"Güzel gitti diye pmar ağladı" (8)

Pınarın nasıl ağladığı açıklamaları için çocukları düşünmeye iten bir karşılaştırmadır.

Bu tür örnekler sıralanabilir. Örnekler aranmadığı için Karacaoğian ders plan ve programa göre 8 yıllık okuma kitaplarında yer almamıştır.

Karacaoğlan'dan en çok lise ders kitaplarında ve Üniversitelerin Türkoloji ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde (9) söz edilmektedir. Üniversite kitapları Türkoloji ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri için Yugoslavya'da yayımlandığına göre bu kitaplarda Karacaoğian hakkında söz edemeyeceğiz, Liselerin birinci sınıflarında okutulan Türk Edebiyatı derslerinde Karacaoğlan'dan genişçe söz edilmektedir. Zaten Karacaoğian hakkında okul yılı süresince üç ders okutulmaktadır." Örneklerle Edebiyat" olarak yayımlanan ders kitabında beş sayfa Karacaoğian için ayrılmıştır. Karacaoğlan Nasıl Tanıtılıyor?

Liselerin birinci sınıfında okuyan öğrenciler edebiyat dersinde Eski Yunan şiiri. (Homeros, Sofokle) ve Latin şiirinden sonra Türk Edebiyatına geçip İslamiyetten önce Türk Edebiyatı döneminin sözlü edebiyatından (Oğuz Kağan Destanından), yazı edebiyatından; İslamiyetten sonra Türk Edebiyatında (Kutatgu Biiig, Divan-i Lugat-it Türk, Dede Korkut), Halk Edebiyatından (Anonim Halk Destanları), Tekke halk edebiyatı (Yunus Emre) dersleri aldıktan sonra Aşık Edebiyatı okunmaktadır. Burada Kul Mehmet, Pir Sultan Abdal ve Köroğlu'ndan sonra Karacaoğian dersine varılmaktadır. Karacaoğian Türk halk edebiyatının büyük saz şairi olarak tanıtılırken Adana'nın Bahçe ilçesinin Farsak köyünde doğduğunu, bugün bile bu köyde yaşamakta olan Sayıl Oğulları soyundan geldiği bildirilirken Karacaoğian'm hayatı hakkında yapılan araştırmalardan bilgi verilmektedir. Karacaoğlan'm eski geleneklere uyarak elindeki sazıyla çok gez-

diğini, şiirlerinde hep aşkı konu ettiğini, sevgililerinin yayla göçünden, pınar başlarında su doldurmalarından, adlarını da sayarak, onların güzelliklerinden söz ettiğini, güzellerin saçlarını, gözlerini, benlerini, giyinişlerini, yürüyüşlerini, kısaca bütün güzellikleri ve güzellikleri öven, onlara aşık olan bir saz şairi olduğu yazılmıştır. Karacaoğlan'ın aşkının divan şairlerinde olduğu gibi soyut olmadığı, aşık yanında doğa sevgisinin de yakınlık bulunduğu, O'nun elinde dağların, taşların, pınarlı yayların görüldüklerinden daha güzel olduklarını, dilinde doğanın canlı olduğunu, güllerin, menekşelerin, sümbüllerin, bütün sevimlilikleriyle sanki sevgililer gibi göz kırpar olduklarını okuyanlara öğretmektedir. Karacaoğlan'ın şiirlerini okuyan kişi çiçeklerin öyle güzel betimlenmesiyle nerde ise kokularını duyar, renklerini, biçimlerini görür gibi olduğu söylenirken, onun ne kadar usta bir şair olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Bunlardan başka Karacaoğlan'ın şiirlerinde ceylanların oynadığı, sığırların koştuğu, göllerde ördeklerin yıkandığı, şiir diliyle anlatılırken bunları kişi görür gibi izlenimini yaşadığı belirtilmektedir. Bu betimleme gücü öyle gelişmiştir ki "Alıcı kuşlar havada döner, yalçın kayalardan şahinler süzülür".

Karacaoğlan'ın doğaya aşık olduğu ise "Bulut olup göğe uçmak istediği", "Yağmur olup yağmak istediğini", "Doğanın koyununda ölmek istediğini" şiirlerdeki dizelerden görüldüğü ileri sürülmektedir.

Karacaoğlan'ın aruz ölçüsüyle tek bir şiirinin olmadığı, dilinin sade ve yabancı dil etkilerinden uzak kaldığı. Türkçe sözcüklerin Önemli bir bölümünü belgesel sözcüklerin oluşturduğu ve öteki aşıklar yanında dili sanki Karacaoğlan'a özgün bir dili oluşturduğu denilmektedir. Karacaoğlan'ın m. kültürü bir kişi ve okur yazar olduğu, az da olsa öğrenim gördüğü ve usta bir ozandan sanat bilgisi aldığı şiirlerinden anlaşıldığı açıklanmaktadır. Bu güne kadar Karacaoğlan'a ait olduğu bilinen koşma, semai, türkü ve destan sayısı verildikten sonra üç koşması, iki semaisi ve bir türküsü tam metin olarak aktarılmıştır. Aktarılan bu şiirler Cahit Öztelli'nin "Karacaoğlan, bütün şiirleri" (10) Kitabının 112, 137, 109, 362, 329 ve 425 sayfalarında yer almaktadırlar.

Kitaba aktarılan şiirlerde kullanılan kimi sözcüklerin açıklamasını veren sözcük bölümü de vardır. Şiirlerin açıklama-

ması yapılırken, koşma, semai ve türkü gibi nazım türleri hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Öğrencilerin Karacaoğlan'ı daha iyi bir biçimde tanımaları için şiirlerden ve sözlük bölümünden sonra sorular bölümü vardır. Sorularla öğrencilerin Karacaoğlan hakkında bütün bilgiye sahip olmaları için çalışılmaktadır. Örneğin sorular arasında şunlarda vardır: "Okuduğunuz şiirlerde Karacaoğlan'ın yaşayışının ve sanatının çizgilerini bulabilir misiniz?" veya başka bir soru: "Bu koşmalardaki temel duygu ve düşünceler nedir?" Bu sorulara yanıt vermek için öğrenciler Karacaoğlan'dan aktarılmış şiirleri veya okul ile şehir kütüphanelerinde bulunan Karacaoğlan şiirleri kitaplarını temin edip dikkatle okumak için zorunludurlar. Böylesine, kısa çizgilerle olsa bile Yugoslavya'da Türkçe öğrenim gören bir öğrenci Karacaoğlan'ı muhakkak duyup öğrenmektedir. Zaten son otuz yıl içerisinde Yugoslavya'da Türkçe öğrenim görmüş olan ve Karacaoğlan'ı bilmeyen kişiye rastlamak imkansızdır.

- (1) Cahit Öztelli : "Karacaoğlan, bütün şiirleri", Özgür Yayın - Dağıtım, İst., 1987, s. 13.
- (2) Age, s. 44.
- (3) Age, 22 sayılı koşma
- (4) Age, 23 ve 24 sayılı koşma
- (5) Age, s. 440.
- (6) Age, 1 sayılı koşma
- (7) Age, 16 sayılı koşma
- (8) Yugoslavya'da Üsküp ve Priştine Üniversitelerinde Türk Dili ve Edebiyatı - Türkoloji bölümleri vardır. BeSgrad ve Sarayova Üniversitelerinde ise Türk Dili ve Edebiyatının da okunduğu şarkiyat bölümleri çalışmaktadır.
- (9) Recep Bugariç - İsmail Zekeriyâ: "Örneklerle Edebiyat" Orta 1, Prosvetno Delo, Üsküp, 1982, s. 76 - 80.
- (10) 1- de Age.